

RELIGIONS A ÀFRICA CONVIVÈNCIA I COL·LABORACIÓ

FRANCISCO CARRERA

Des del punt de vista religiós, el continent africà presenta una rica varietat que reflecteix tant el profund esperit religiós dels seus habitants com la tolerància amb què accepten i assumeixen les propostes religioses.

La població d'Àfrica sobrepassa els 800 milions, que, per religions, es distribueixen així: 316 milions de musulmans, més de la meitat d'ells als països àrabs del nord del continent; 256 milions de cristians, dels quals un xic més de 124 milions són catòlics; al voltant de 200 milions seguidors de les religions tradicionals africanes; la resta es reparteix entre les anomenades "Esglésies independents" o d'origen africà, moltes d'elles esqueixades de les esglésies cristianes històriques, i les nombroses sectes de tall fonamentalista que sorgeixen constantment, especialment a les ciutats.

Aquesta diversitat religiosa pot ser vista com un còctel explosiu, a punt d'esclatar i crear caos. Així s'han volgut interpretar els freqüents enfrontaments entre musulmans i cristians a Nigèria, des que fa dos anys 13 dels seus Estats de majoria musulmana van adoptar la llei islàmica (xaria), o la guerra civil que enfronta al Sudan des de fa gairebé vint anys al Nord musulmà i al Sud de majoria cristiana i animista. No obstant això, una anàlisi detinguda de la situació en aquests dos països mostra que els conflictes tenen un caràcter polític i econòmic, encara que se'ls vol emascarar i exacerbar afegint-hi motius religiosos. Per exemple, en una situació d'aplicació estricta de l'islam, els musulmans estarien obligats a votar candidats musulmans; per això, en alguns països, Nigèria inclosa, hi ha polítics interessats a fomentar els enfrontaments entre religions en benefici dels seus propis interessos.

La realitat és que en gairebé tot el continent les distintes religions no sols conviuen pacíficament sinó que, a més a més, cada cop és més freqüent la col·laboració entre elles per resoldre els problemes que afecten la població, especialment a l'Àfrica subsahariana. La capacitat de convivència i cooperació fins i tot entre persones de creences i punts de vista

distints està arrelada en el mateix cor de la cultura tradicional negroafricana.

Respecte i tolerància

Un aspecte bàsic de l'esperit africà és la creença que tots els éssers humans necessiten viure plegats en pau i harmonia. La religió o, millor, religions tradicionals del continent han contribuït a consolidar aquest principi fonamental mitjançant la fe en un Ésser Suprem, Creador de totes les coses. Totes les persones procedeixen d'aquest Ésser Suprem i, per tant, són valuoses i dignes de respecte. Sobre aquesta visió s'estructura una vida social que aprecia per sobre de tot les relacions humanes. Els costums i rituals dels distintes pobles africans celebren i potencien la «humanitat» que totes les persones comparteixen.

Al costat del respecte per cada persona, la cultura tradicional africana posa especial èmfasi en virtuts com la tolerància, l'hospitalitat, la paciència, la capacitat d'acceptar i col·laborar amb els altres... perquè són valors que assegurin l'harmonia social.

La ràpida expansió del cristianisme i de l'islam a Àfrica s'ha afavorit, en gran part, al sentit religiós, al respecte i a la tolerància inherents a la cultura tradicional. Els africans van descobrir que aquestes noves religions provinents de l'exterior contenien molts aspectes de les creences fonamentals (Ésser Suprem, culte als morts/avantpassats, esperits, etc.) i dels valors (centralitat de la persona, importància de la comunitat, la caritat i el perdó...) de la seva pròpia experiència religiosa.

En la majoria dels casos, els africans subsaharians convertits al cristianisme o a l'islam no han tingut grans problemes per viure la nova fe a l'interior de les seves societats. L'esperit tradicional de respecte i tolerància ha permès preservar el suprem valor de l'harmonia dins el grup malgrat les diferències d'afiliació religiosa.

A Àfrica, la cultura tradicional ha mitigat els efectes de la divisió existent entre les distintes esglésies

cristianes i l'antagonisme mutu entre el cristianisme i l'islam. Amb freqüència, en una mateixa família conviuen en pau membres de diverses confessions cristianes, musulmans i seguidors de les religions tradicionals. També succeeix sovint que en moments crítics per a la vida del grup, com per exemple els funerals d'una persona, se celebren tant els ritus cristians o islàmics com els tradicionals vinculats als avantpassats; en aquests casos s'actua en secret o d'amagat dels líders de les respectives esglésies o mesquites quan se sap que aquests no aproven aquestes pràctiques. Quelcom semblant succeeix a l'hora de realitzar les cerimònies d'iniciació i del matrimoni.

Col·laboració

Aquest esperit de tolerància i de respecte a la dignitat de la persona ha fet possible que, especialment en els últims anys, s'estiguin multiplicant al continent africà les iniciatives de col·laboració entre membres de les distintes religions per promoure el desenvolupament, la justícia i la llibertat.

El 1998 es va constituir al nord d'**Uganda** l'associació Iniciativa de pau dels líders religiosos de la regió Atxoli (ARLPI, la sigla en anglès), una de les organitzacions més importants de la societat civil en aquest país. L'ARLPI reuneix representants catòlics, anglicans i musulmans que treballen plegats per portar la pau al territori atxoli, assolat pels enfrontaments entre els guerrillers de l'Exèrcit de Resistència del Senyor (LRA) i l'Exèrcit ugandès. Aquest grup interreligiós també pressiona el Govern de Kampala perquè desmantelli els camps d'internament en què des de fa més de cinc anys té confinades a mig milió de persones d'ètnia atxoli com a tàctica per evitar un suposat suport a la guerrilla per part de la població local. Els internats no tenen mitjans per sobreviure perquè no poden conrear els seus camps.

Durant el recent conflicte entre **Etiòpia i Eritrea** els líders religiosos ortodoxos, catòlics, protestants i musulmans d'ambdós països van ser els únics que, des del principi, es van trobar cara a cara per mantenir un mínim diàleg i instar els seus respectius governs a signar un tractat de pau. També van coordinar esforços per atendre els centenars de milers de refugiats que, a un costat i a l'altre de la frontera, estaven amenaçats per la fam i la falta d'assistència sanitària. Encara ara continua la col·laboració per ajudar la població a reconstruir les seves llars.

Angola ha viscut ensagnada des de 1975, any de la independència de Portugal, per una guerra civil entre el Govern i la Unió Nacional per a la Independència d'Angola (Unita), moviment dirigit per Jonàs Savimbi fins a la seva mort en un enfrontament amb l'Exèrcit al febrer de 2002. L'Església catòlica, les altres confessions cristianes i membres de les esglésies tradicionals porten anys unint els seus esforços per fomentar iniciatives de pau que condueixin al final definitiu d'una guerra que ha causat milions de víctimes entre morts, mutilats i persones obligades a fugir dels seus llocs d'origen. Els líders religiosos d'Angola han establert programes conjunts per promoure entre la població la no-violència, el diàleg, la tolerància i l'educació a la democràcia. Això és particularment necessari ara que Govern i Unita han signat un tractat de pau; després de gairebé trenta anys d'enfrontaments i violència una pau duradora només serà possible mitjançant un treball col·lectiu per a la reconciliació dels cors.

A **Nigèria**, els bisbes cristians i alguns imans moderats han unit les seves veus per rebutjar la citada introducció de la llei islàmica (xaria) a 13 estats, que ha servit com a detonant per crear un clima d'enfrontament violent entre joves radicals cristians i musulmans, amb nombroses víctimes mortals.

D'altra banda, les relacions entre cristianisme i islam a Nigèria són generalment bones. La gent conviu sense problemes i hi ha nombroses famílies mixtes. El Consell Interreligiós de Nigèria, establert per musulmans i cristians, amb comissions en els 36 estats de Nigèria, treballa per combatre la corrupció i la violència que gairebé 40 anys de governs militars han convertit en un mal endèmic en aquesta societat.

El continent africà ha començat el tercer mil·lenni aclaparat per conflictes armats, milions de refugiats i desplaçats, la sida, la pobresa, l'espoliació dels seus recursos materials per part dels països rics, etc. Vist el fracàs dels polítics de totes les tendències -molts cops més ocupats a enriquir-se que a buscar solucions- els africans es pregunten: **qui ens traurà d'aquesta situació de postració i ens posarà al camí de la pau i del desenvolupament?**

La resposta no és fàcil, però no hi ha dubte que la creixent col·laboració entre les religions pot contribuir a unir els distints estaments de la societat civil perquè treballin plegats en la promoció de la pau, la justícia i el benestar en tot el continent.